

تأثیر تحریم بانک مرکزی بر مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

اسحاق بهشور

دانشجوی دکتری حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی و حسابرس ارشد اداره کل امور مالیاتی استان کرمانشاه.

(نویسنده مسئول)

Isaac_behshour97@atu.ac.ir

فرشته احمدی

دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی

a.behshur@atu.ac.ir

چکیده

سیستم بانکی ایران بعد از پیروزی انقلاب بازوی اقتصادی دولت به شمار می‌رود. به ویژه در اجرای برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، بخش مهمی از موفقیت این برنامه متأثر از میزان توانمندی نظام بانکی است که با تحریم بانک مرکزی، این توانمندی مورد هدف واقع شده است. از طرفی تاکنون تأثیر برخی متغیرهای کلان اقتصادی مثل تحریم - های بانکی بر میزان دستکاری سود توسط مدیریت مشخص نشده است. به همین دلیل در این پژوهش تلاش می‌شود تأثیر تحریم بانک مرکزی بر میزان مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران مورد مطالعه قرار گیرد. برای آزمون این اثرات، تعداد ۱۴۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، در طی دوره زمانی ۱۳۸۹ الی ۱۳۹۳، مورد مطالعه قرار گرفتند. در این پژوهش شاخص‌های مدیریت سود با استفاده از مدل‌های تعدیل شده جونز و نیز میزان هموارسازی سود اندازه‌گیری و بیان شده است. در تحلیل آماری از آزمون t استفاده شده است. نتایج حاکی از این است که میزان مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های تحریم بانک مرکزی، افزایش یافته است. **واژه‌های کلیدی:** تحریم بانک مرکزی، مدیریت سود، هموارسازی سود.

مقدمه

حسابداری در پی اندازه‌گیری و گزارش اطلاعات اقتصادی به تصمیم‌گیرندگان است (واتس و زیمرمن^۱، ۱۹۹۰). هنگامی که در روابط و معاملات تجاری، یک طرف معامله نسبت به طرف مقابل اطلاعات بیشتری دارد اصطلاحاً پدیده عدم تقارن اطلاعات وجود دارد. اگر چه استانداردهای حسابداری و فعالیت حسابرسان در جهت جلوگیری از فرصت‌طلبی مدیران است؛ اما عدم تقارن اطلاعات بین مدیران و سایر افراد برون سازمانی، باعث می‌شود تا مدیران در تنظیم و گزارش اطلاعات حسابداری از اعمال نظر شخصی استفاده کرده و گزارش‌ها را در جهت منافع شخصی خود تهیه کنند. مدیریت سود فعالیتی است که طی آن مدیران برای گمراه کردن ذینفعان در مورد نتایج مالی عملیات شرکت و یا برای تأثیر گذاشتن بر نتایج قراردادهای

¹ Watts & Zimmerman

اعمال نظر شخصی خود استفاده می‌کنند. در واقع، دستکاری سود می‌تواند ارزش واحد تجاری را کاهش دهد زیرا اقدامات انجام گرفته در دوره جاری برای افزایش سودآوری، می‌تواند تأثیر منفی بر روی جریان نقدی دوره‌های آتی داشته باشد. درک این که مدیریت سود کجا و چه زمانی رخ می‌دهد، نخست به سرمایه‌گذاران کمک می‌کند تا قابلیت اطمینان صورت‌های مالی را ارزیابی کنند و تصمیمات سرمایه‌گذاری بهتری اتخاذ نمایند. اگر سرمایه‌گذاران بتوانند از صورت‌های مالی متوجه شوند که آیا سود مدیریت شده است یا خیر، مسلماً برای آن‌ها مفید خواهد بود. ولی از آنجایی که مدیریت سود دقیقاً مشخص نمی‌باشد، بنابراین بعید است که سرمایه‌گذاران بتوانند آن را از صورت‌های مالی متوجه شوند. راه دیگر این است که سرمایه‌گذاران موقعیت‌هایی که طی آن‌ها مدیریت سود رخ می‌دهد را شناسایی کنند. دوم اینکه، شناسایی انگیزه‌های مدیران برای اعمال مدیریت سود برای قانون‌گذاران و حساب‌رسان که در تلاش در جهت محدود کردن رفتار فرصت‌طلبانه مدیران هستند، نیز مفید خواهد بود.

مدیریت سود می‌تواند از دو منظر قراردادی یا گزارشگری مالی مورد بررسی قرار گیرد. از منظر گزارشگری مالی، مدیران ممکن است بتوانند از طریق مدیریت سود، بر ارزش بازار سهام شرکت اثر بگذارند. از منظر قراردادی، مدیریت سود می‌تواند به عنوان روشی کم‌هزینه، برای محافظت شرکت در برابر شرایط پیش‌بینی نشده در قراردادهای عمل نماید (حساس یگانه و صدیقی، ۱۳۹۰). یکی از شرایط پیش‌بینی نشده، وقوع تحریم‌ها می‌باشد. در سال‌های اخیر، از طرف مراکز تحقیقاتی و آموزشی، پژوهش‌های زیادی در مورد عوامل و عواقب ناشی از مدیریت سود انجام شده است. ویژگی مشترک همه این مطالعات این است که آنها مدیریت سود را در سطح کلان، مورد بررسی قرار نمی‌دهند. به عبارت دیگر، در این تحقیقات شرایط عمومی اقتصاد یا ثابت در نظر گرفته شده‌اند یا اینکه فرض شده است که روی مدیریت سود اثری ندارند. با این حال، قابل تصور است که تغییرات در شرایط اقتصادی می‌تواند بر تمایل شرکت‌ها در اقدام به مدیریت سود اثر داشته باشد و یا اینکه تغییرات در شرایط اقتصادی نشانه‌ای از دستکاری سود باشد. بر این اساس، این تحقیق درصدد است که تأثیر تحریم بانک مرکزی بر مدیریت سود را مورد بررسی قرار دهد.

مبانی نظری

مدیریت سود

مدیریت سود شامل طیف وسیع و دامنه گسترده‌ای است که از حسابداری محافظه‌کارانه شروع می‌شود و به حالت شدید آن یعنی حسابداری فریب‌آمیز خاتمه می‌یابد. اولین تعاریفی که در مورد مدیریت سود به وجود آمد توسط اسپچپر^۲ (۱۹۸۹) ارائه شد. او مدیریت سود را به این صورت تعریف نمود «مداخله هدفمند در فرایند گزارشگری مالی بیرونی به منظور حصول به منافع شخصی». تعریف جامع‌تر راجع به مدیریت سود توسط هیلی و والن^۳ (۱۹۹۹) بدین گونه ارائه شده است:

مدیریت سود هنگامی روی می‌دهد که مدیریت در گزارشگری مالی و ساختار معاملات از قضاوت استفاده کرده تا گزارش‌های مالی را تغییر دهد و سهامداران را راجع به نتایج عملیات شرکت گمراه کند یا پیامد قراردادهایی که به اعداد و ارقام حسابداری وابسته‌اند را تحت تأثیر قرار دهد.

^۲ Schipper

^۳ Healy & Wahlen

به اعتقاد بلکویی (۲۰۰۴)، مدیریت سود بخشی از حسابداری طراحی شده^۴، است. یعنی ایجاد هدف و تصویر از پیش ساخته برای انتقال اطلاعات با به کارگیری اطلاعات حسابداری است. هموارسازی سود، مدیریت سود، حسابداری ساختگی و قصورهای سیستم حسابداری جنبه‌های مختلف حسابداری طراحی شده هستند. مدیریت سود واقعی، می‌تواند برای جلوگیری از زیان (دستیابی به سود صفر) یا به منظور واکنش‌های بهینه مرتبط با شرایط اقتصادی باشد. رویکردی (۲۰۰۶)، دستکاری فعالیت‌های واقعی را انحراف از عملکردهای عادی عملیاتی تعریف می‌کند که مورد نظر مدیران واقع شده تا حداقل تعدادی از سرمایه‌گذاران را گمراه کرده که، این سرمایه‌گذاران نتایج خاص گزارش‌های مالی که در مسیر عادی عملیات بدست آمده است را باور کنند. اما اگر مدیران در شرایط اقتصادی موجود، بیش از حد معمول، با هدف رسیدن به سود مورد نظر (سودی که معیار آنهاست) درگیر این فعالیت‌ها شوند، خود را مطابق با آنچه که در این تحقیق تعریف شده است، درگیر دستکاری فعالیت‌های واقعی می‌کنند.

واتس و زیمرمن (۱۹۹۰) بیان می‌دارند، مدیریت سود یعنی آزادی عمل بر روی ارقام حسابداری را با فرض وجود یا عدم وجود محدودیت‌هایی در این زمینه به کار گیرد.

تحریم

تحریم عمل دسته‌جمعی و کیفری است که متضمن اقدامات لازم دیپلماتیک، اقتصادی یا نظامی در برابر کشوری می‌باشد که بر خلاف مصوبات منشور ملل متحد رفتار کرده است. هافبوئر، اسکات و الیوت، تحریم اقتصادی را به معنای توقف عمدی یا تهدید به توقف روابط معمول تجاری یا مالی از سوی یک دولت می‌دانند (چانگ ۲۰۱۱). یکی از انواع تحریم اقتصادی، تحریم بانکی می‌باشد که در سال ۱۳۹۱ علیه بانک مرکزی ایران اعمال شده است. سیستم بانکی ایران بعد از پیروزی انقلاب بازوی اقتصادی دولت به شمار می‌رود. به ویژه در اجرای برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، بخش مهمی از موفقیت این برنامه متأثر از میزان توانمندی نظام بانکی است که با تحریم بانک مرکزی، این توانمندی مورد هدف واقع شده است. تحریم اقتصادی و تحریم بانک‌ها، ریسک کشور و هزینه‌های تحمیل شده را افزایش می‌دهد. در میان تحریم‌های اقتصادی، تحریم بانک‌ها بیش از دیگر تحریم‌ها فعالیت‌های اقتصادی را تحت شعاع قرار می‌دهد. یکی از اثرات تحریم بر روی سیستم بانکی کشور، به خطر افتادن منابع بانک‌ها در سایر کشورهاست. یکی دیگر از آثار مهم تحریم بانک‌ها، افزایش هزینه‌های تأمین مالی می‌باشد که از این طریق، بر سودآوری شرکت‌های طرف بانک‌ها اثرگذار می‌باشد. در اثر تحریم بانکی، گشایش اعتبار و نقل و انتقالات بانکی با سایر کشورها، دچار معضل می‌گردد. بنابراین، شرکت‌هایی که در این سیستم بانکی فعال می‌باشند، از نظر معامله با کشورهای خارجی، دچار مشکل می‌شوند و در نتیجه، صورت‌های مالی و سودآوری این شرکت‌ها تحت تأثیر قرار می‌گیرد. در این شرایط، شرکت‌ها نمی‌توانند منابع مالی بین‌المللی را به منظور انجام عملیات تولید و فروش دریافت کنند که این امر، احتمال ناکارآمدی سرمایه و به تعویق افتادن طرح‌های توسعه‌ای شرکت‌ها را افزایش می‌دهد و در نتیجه، باعث عدم تحقق سود مورد انتظار سهامداران خواهد شد. اثرات روانی تحریم بر بازارهای مالی در کشور، باعث بروز نگرانی برای سهامداران و تشکیل صف‌های طولانی برای فروش سهام می‌شود که این امر نیز سودآوری شرکت‌های بورسی را کاهش می‌دهد (وصالی و ترابی، ۱۳۸۹).

⁴ - Designed accounting

تحریم بانک مرکزی و مدیریت سود

مطالعات پیشین (از جمله: دیفوند و جیم بلو ۱۹۹۴، دیچو و اسکینر ۲۰۰۲) نشان دادند که چگونه ویژگی‌های شرکتی (مثل وجود برنامه‌هایی برای اهدای پاداش، پاداش‌های مبتنی بر سود، قراردادهای بدهی) یا یک رویداد خاص (انتشار اوراق قرضه یا سهام) انگیزه‌هایی را برای مدیریت سود ایجاد می‌کند. با وجود این، شواهدی وجود دارد که شرایط کلان اقتصادی بر کیفیت سود تأثیر می‌گذارد. برای مثال جانسن (۱۹۹۹) نشان داد که محتوای اطلاعاتی سودهای حسابداری به چرخه تجاری حساس است. به بیان دقیق‌تر، ارتباط بین سودها و بازده سهام در طول دوره‌هایی که اقتصاد شرایط توسعه را تجربه می‌کند (نسبت به رکود و بحران) قوی‌تر است.

به طور مشابه جنکینز و ولوری (۲۰۰۹) به این نتیجه رسیدند از آنجایی که اطلاعات حسابداری تأثیرات شرایط عمومی اقتصادی و فعالیت‌های شرکت را منعکس می‌کند محتوای اطلاعاتی آن ممکن است در میان چرخه‌های تجاری مختلف متفاوت باشد. بر خلاف نتیجه‌ای که جانسن به آن دست یافت این پژوهشگران دریافتند که سود دارای محتوای اطلاعاتی بیشتری در طی سالهای رکود و بحران است تا دوره‌هایی که در آن توسعه اقتصادی وجود دارد. اگر شرایط کلان اقتصادی بر محتوای اطلاعاتی داده‌های حسابداری تأثیر بگذارد این طور می‌توان انتظار داشت که توان پیش‌بینی مدل‌های پیش‌بینی در طول چرخه تجاری متفاوت خواهد بود. مطابق با این یافته‌ها، مطالعات متعددی نشان دادند که این مدل‌ها به وقوع بحران اقتصادی حساس هستند (کین و دیگران ۱۹۹۶، ریچاردسون و دیگران ۱۹۹۸).

از جمله اثرات تحریم‌های بانکی، افزایش بهای تمام شده محصولات، اختلال در برآورد هزینه و تخصیص منابع، افزایش احتمال از دست دادن بازار، افزایش ریسک سرمایه‌گذاری و در نهایت، کاهش سود شرکت‌های پذیرفته در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد (شفیعی‌رودپشتی و همکاران، ۱۳۹۲). عوامل ذکر شده، می‌تواند مدیریت را به دستکاری سود ترغیب کند.

پیشینه پژوهش

حساس یگانه و صدیقی (۱۳۹۰)، در پژوهشی روابط بین حاکمیت شرکتی، مدیریت سود و محتوای اطلاعاتی سود حسابداری را مورد بررسی قرار داده و به این نتیجه رسیدند که میزان مدیریت سود به صورت مستقیم با محتوای اطلاعاتی سود مرتبط است، بین ساختار حاکمیت شرکتی و محتوای اطلاعاتی سود، بدون توجه به وجود یا عدم وجود مدیریت سود، رابطه مستقیم وجود دارد و میزان مدیریت سود در مقایسه با ساختار حاکمیت شرکتی، تأثیر بیشتری بر محتوای اطلاعاتی سود حسابداری دارد.

شایگانی و عبداللهی آرانی (۱۳۹۰)، ثبات در بخش بانکی اقتصاد ایران را مورد پژوهش قرار دادند. نتایج آنها حاکی از این است که، همه بانک‌های ایران از ثبات مالی کمی برخوردارند و بانک‌های خصوصی بیشتر از بانک‌های دولتی از نسبت‌های مالی متأثرند.

خیراللهی و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی روابط بین مدیریت سود واقعی، حاکمیت شرکتی و نگهداشت وجه نقد را مورد مطالعه قرار داده و به این نتیجه رسیدند که، بین مدیریت سود واقعی و نگهداشت وجه نقد ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. سرمایه‌گذاران نگهداشت وجه نقد را در شرکت‌های با مدیریت سود واقعی در سطح بالا، کاهش می‌دهند و در میان شرکت -

هایی که مدیریت سود را در سطح بالایی انجام می‌دهند، شرکت‌هایی که دارای حاکمیت شرکتی در سطح ضعیفی هستند، نسبت به شرکت‌هایی که از حاکمیت شرکتی قوی برخوردارند، دارای ارزشیابی نگهداشت وجه نقد کمتری می‌باشند.

روش تحقیق

این پژوهش، از نوع پس رویدادی و کاربردی می‌باشد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌های تحقیق از روش t زوجی^۵ استفاده شده است. لذا بدین منظور در این تحقیق پس از اجرای مرحله تحقیق کتابخانه‌ای و میدانی و استخراج اطلاعات کافی از نمونه‌ها و محاسبه ارزش‌های هر یک از متغیرها، با استفاده از نرم‌افزارهای اکسل^۶ (به منظور جمع‌آوری و مرتب‌سازی داده‌ها) و اس پی اس اس^۷ به تجزیه تحلیل داده‌ها پرداخته شده است. اطلاعات مورد نیاز جهت انجام این پژوهش از نرم افزار ره آورد نوین جمع آوری شده است.

جامعه و نمونه مورد پژوهش

از آنجایی که هدف تحقیق حاضر بررسی اثر تحریم بانک مرکزی بر مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است؛ لذا بر این اساس جامعه مورد پژوهش، کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۵ ساله (از سال ۱۳۸۹ الی ۱۳۹۳) است. بنابراین با استفاده از روش حذف سیستماتیک (نمونه‌گیری هدفمند) و بر اساس شرایط زیر اقدام به نمونه‌گیری و تعیین اعضای نمونه گردیده است:

- ✓ به منظور قابلیت مقایسه اطلاعات مالی، پایان سال مالی شرکت منتهی به ۲۹ اسفند باشد.
- ✓ اطلاعات مالی شرکت‌ها در دوره مورد مطالعه در دسترس باشد.
- ✓ معاملات سهام شرکت‌ها به طور مداوم در بورس اوراق بهادار تهران صورت گرفته باشد و توقف معاملاتی بیش از ۶ ماه نداشته باشد.
- ✓ برای جمع‌آوری داده‌ها از صورت‌های مالی شرکت اصلی استفاده شود و صورت‌های مالی تلفیقی گروه مدنظر قرار نگیرند.

با توجه به موارد فوق، جامعه آماری، شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران بوده و نمونه نیز مربوط به شرکت‌هایی است که اطلاعات آنها به صورت سالانه و از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳ استخراج شده است. بدین ترتیب ۱۴۵ شرکت به عنوان نمونه برگزیده شد.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول: تحریم بانک مرکزی بر مدیریت سود تأثیرگذار می‌باشد.

⁵ T-test

⁶ Excel

⁷ spss

فرضیه دوم: تحریم بانک مرکزی بر هموارسازی سود تأثیرگذار می‌باشد.

متغیرهای پژوهش و نحوه اندازه‌گیری آن‌ها

متغیر وابسته تحقیق

متغیر وابسته تحقیق، مدیریت سود می‌باشد که در این پژوهش برای اندازه‌گیری آن از مدل تعدیل شده جونز برای سنجش کیفیت ارقام تعهدی و رابطه هموارسازی سود استفاده می‌شود.
مدل یک:

$$ACC_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 \frac{1}{A_{it-1}} + \alpha_2 (\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}) + \alpha_3 PPEN_{it} + \alpha_4 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

ACC_{it} : ارقام تعهدی: تغییر در دارایی‌های جاری شرکت منهای تغییر در بدهی‌های جاری شرکت منهای تغییر در حصة جاری بدهی‌های بلند مدت شرکت منهای هزینه استهلاک دارایی‌های مشهود و نامشهود.

$\alpha_1 \frac{1}{A_{it-1}}$: عکس جمع دارایی‌ها.

ΔREV_{it} : تفاوت در مبلغ فروش

ΔREC_{it} : تفاوت در مبلغ حساب‌های دریافتی

$PPEN_{it}$: خالص اموال، ماشین آلات و تجهیزات

ROA_{it} : سود خالص

لازم به ذکر است که تمامی متغیرهای فوق به منظور همگن‌سازی، بر جمع دارایی‌ها تقسیم می‌شوند.

مدل دو:

$$ACC_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 \frac{1}{A_{it-1}} + \alpha_2 (\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}) + \alpha_3 PPEN_{it} + \alpha_4 BM_{it} + \alpha_5 CFO_{it} + \varepsilon_{it}$$

در مدل دوم متغیرهای زیر اضافه می‌گردند:

BM_{it} : فرصت رشد، که برای اندازه‌گیری آن، ارزش بازار شرکت بر ارزش دفتری تقسیم می‌شود و با این عمل، فرصت رشد

شرکت نیز در این مطالعه لحاظ می‌شود (فیلیپ و رافورنیر ۲۰۱۳).

CFO_{it} : جریان نقدی عملیاتی که بر جمع داراییها تقسیم می‌شود. این متغیر به این دلیل اضافه می‌شود که معیار بهتری از

اندازه‌گیری عملکرد شرکت را نشان می‌دهد (فیلیپ و رافورنیر ۲۰۱۳).

به پیروی از پژوهش‌های پیشین (دجو و دیچو ۲۰۰۲، فرانسیس و دیگران ۲۰۰۵، راجوپال و ونکات چلامام ۲۰۱۱) انحراف

معیار مانده‌های مدل‌های فوق به عنوان شاخص‌های مدیریت سود (میزان کیفیت ارقام تعهدی) مورد استفاده قرار می‌گیرند.

بدیهی است میزان کمتر این مقادیر، به معنی کیفیت بالاتر ارقام تعهدی و در نتیجه، میزان کمتر مدیریت سود می‌باشد.

در نهایت، هموارسازی سود معرفی می‌گردد که حاصل تقسیم انحراف معیار جریان‌های نقدی عملیاتی بر انحراف معیار سود عملیاتی می‌باشد.

متغیر مستقل تحقیق

متغیر مستقل تحقیق، تحریم علیه بانک مرکزی ایران می‌باشد. در آزمون فرضیه‌های تحقیق، معیارهای بدست آمده از اندازه‌گیری مدیریت سود در سال‌های تحریم و قبل از آن مقایسه می‌شود. بر اساس مطالب پیش‌گفته، سال ۱۳۹۱ به عنوان سال تحریم در نظر گرفته شد.

نتایج تحلیل آماری

آمار توصیفی

جدول ۱ آمار توصیفی متغیرهای تحقیق را در طی دوره مورد بررسی نشان می‌دهد. کل مشاهدات پس از تعدیل بابت شرکت‌های فاقد شرایط لازم و نیز حذف داده‌های پرت، برابر با ۱۴۵ شرکت بوده است. با توجه به این که تحریم در سال ۱۳۹۱ رخ داده است؛ بنابراین جهت بررسی تأثیر آن بر مدیریت سود باید میزان مدیریت سود در سال‌های قبل و بعد از تحریم با هم مقایسه شود. به همین منظور بهترین آزمونی که می‌تواند مدیریت سود قبل و بعد از تحریم را بررسی کند t زوجی می‌باشد. اما به دلیل این که توزیع داده نرمال نبوده لذا از آزمون غیر پارامتریک ویلکاکسون که معادل t زوجی می‌باشد استفاده شده است.

جدول (۱): آمار توصیفی

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
ΔREV تغییرات فروش	۰/۱۷۰	۰/۴۴۷	-۶/۳۹	۶/۰۴
ΔREC تغییرات حساب‌های دریافتی	۰/۰۲۴	۰/۱۲۱	-۱/۶۲	۰/۶۱
$1/Ajt$ عکس دارایی‌ها	۰/۰۰۲۹	۰/۰۰۴۱	۰/۰۰۰۰۲	۰/۰۶
$PPEN$ اموال و ماشین‌الات	۰/۲۳۳	۰/۱۷۲	۰/۰۰۱	۰/۸۸
ROA بازده دارایی‌ها	۰/۱۰۹	۰/۱۴۶	-۰/۶۱	۰/۶۳
CFO جریان وجوه نقد	۰/۰۷۵	۱/۴۵	-۵۲/۱۸	۰/۶۵
$DA2$ مدیریت سود	-۰/۰۰۱۶	۰/۹۶۴	-۲۴/۰۴	۱/۴۲

جدول (۲): آزمون کلموگرف- اسمیرنف جهت شناسایی وضعیت توزیع داده‌ها

سطح معنی داری	مقدار کلموگرف-اسمیرنف	متغیر	
۰/۰۰	۶/۴۹	تغییرات فروش	ΔREV
۰/۰۰	۵/۰۷	تغییرات حساب‌های دریافتی	ΔREC
۰/۰۰	۸/۹	عکس داری‌ها	I/A_{jt}
۰/۰۰	۳/۹۷	اموال و ماشین‌الات	$PPEN$
۰/۰۰	۳/۶۸	بازده داری‌ها	ROA
۰/۰۰	۱۵/۲۲	جریان وجوه نقد	CFO
۰/۰۰	۱۱/۸۴	مدیریت سود	$DA2$

در جدول ۲ مشاهده می‌شود که سطح معنی داری آزمون کلموگرف-اسمیرنف برای متغیرهای فوق کمتر از ۰/۰۵ است؛ لذا توزیع این متغیرها غیر نرمال بوده و برای آزمون فرضیه‌ها از آزمون غیر پارمتریک استفاده می‌شود.

فرضیه اول: تحریم بانک مرکزی بر مدیریت سود تأثیرگذار می‌باشد.

جدول (۳): توصیف آزمون ویلکاکسون

	رتبه‌های منفی	تعداد	میانگین رتبه	مجموع رتبه‌ها
بعد از تحریم - قبل از تحریم	رتبه‌های منفی	۷۹	۱۲۱/۱۹	۹۵۷۴
	رتبه‌های مثبت	۲۱۱	۱۵۴/۶	۳۲۶۲۱
	خنثی			
	مجموع	۲۹۰		

در جدول ۳ مشاهده می‌شود تعداد رتبه‌های منفی کمتر از تعداد رتبه‌های مثبت است و این نشان می‌دهد در واقع بعد از تحریم میزان افزایش مدیریت سود بیشتر بوده است.

جدول (۴): آزمون ویلکاکسون

آزمون ویلکاکسون	
مقدار Z	-۸/۰۶
سطح معنی داری	۰/۰۰

در جدول ۴ مشاهده می شود که سطح معنی داری آزمون ویلکاکسون کمتر از ۰/۰۵۰ است و تعداد رتبه های مثبت (افزایش) ۲۱۱ بوده که بیش از رتبه های منفی است ۷۹ می باشد بنابراین اعمال تحریم باعث افزایش مدیریت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس شده است.

فرضیه دوم: تحریم بانک مرکزی بر هموارسازی سود تأثیرگذار می باشد.

جدول (۵): توصیف آزمون ویلکاکسون

مجموع رتبه ها	میانگین رتبه	تعداد	رتبه های منفی	رتبه های مثبت
۱۳۰۶۸	۱۸۶/۳۹	۷۰	بعد از تحریم - قبل از تحریم	
۲۹۱۲۷	۱۳۲/۴	۲۲۰		
		۰	خنثی	
		۲۹۰	مجموع	

در جدول ۵ مشاهده می شود تعداد رتبه های منفی کمتر از تعداد رتبه های مثبت است و این نشان می دهد در واقع بعد از تحریم میزان هموار سازی بیشتر بوده است.

جدول (۶): آزمون ویلکاکسون

آزمون ویلکاکسون	
مقدار Z	-۵/۶۱
سطح معنی داری	۰/۰۰

در جدول ۶ مشاهده می‌شود که سطح معنی‌داری آزمون ویلکاکسون کمتر از ۰/۰۵۰ است بنابراین تعداد رتبه‌های مثبت (افزایش) ۲۲۰ بوده که بیش از رتبه‌های منفی است ۷۰ می‌باشد بنابراین اعمال تحریم باعث افزایش هموارسازی سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس شده است.

نتیجه‌گیری

این پژوهش به بررسی تأثیر تحریم بانک مرکزی بر مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته است. بر اساس تحقیقات موجود (از جمله برتوم و مگی^۸، ۲۰۱۱، جنکینز و دیگران ۲۰۱۱ و فیلیپ و رافورنیر ۲۰۱۳)، تأثیر تحریم‌های مالی بر مدیریت سود نامشخص است. برخی اینطور ادعا می‌کنند که در این دوره‌ها مؤسسه‌ها تمایل دارند تا به دستکاری سودهایشان بپردازند در حالی که دیگران عنوان می‌کنند که در این شرایط مؤسسه‌ها انگیزه دارند تا سود خالص را بدون هرگونه دستکاری گزارش کنند. تحلیل‌های تجربی به ما نشان می‌دهد که کدام یک از دیدگاه‌های ناسازگار محتملتر است.

نتایج نشان می‌دهد که مدیریت سود در سال‌های بعد از تحریم، افزایش یافته است. نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش رودپشتی و همکاران (۱۳۹۲)، که در زمینه آسیب شناسی تحریم بانک مرکزی به انجام رسید سازگار است. یکی از دلایلی که می‌تواند مدیریت را به دستکاری سود وادار کند، نیاز به تأمین مالی برون سازمانی است که این امر در شرایط تحریم، نمود بیشتری پیدا می‌کند. مدیران برای علامت دهی به بازار سرمایه و جذب منابع مالی بیشتر، ترغیب می‌شوند سود را دستکاری کنند که این مورد می‌تواند یکی از دلایل انجام مدیریت سود در شرایط تحریم باشد. در واقع انتشار اخبار مربوط به تحریم بانک مرکزی، باعث عدم اطمینان سرمایه‌گذاران نسبت به بازارهای مالی می‌شود. در نتیجه، اثرات روانی تحریم بر بازارهای مالی در کشور، باعث بروز نگرانی برای سهامداران و تشکیل صف‌های طولانی برای فروش سهام می‌شود که این امر توسط مدیران شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران قابل پیش‌بینی است. بنابراین، یکی از تدابیر مدیران برای پیشگیری از وقوع چنین شرایطی، می‌تواند دستکاری سود باشد. در نهایت، با توجه به اینکه یکی از وثایق مورد پذیرش بانک‌ها سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است، لذا در خصوص عدم بازپرداخت مطالبات در سر رسید، بانک‌ها در خصوص زنده کردن این وجوه با محدودیت مواجه خواهند شد. در این شرایط بانک‌ها می‌بایست در خصوص توثیق سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران، با احتیاط بیشتری برخورد نمایند.

منابع

- ✓ بلکویی، ا (۲۰۰۴)، تئوری‌های حسابداری، پارسائیان، علی (ترجمه)، انتشارات ترمه.
- ✓ حساس یگانه، یحیی، صدیقی، روح الله، (۱۳۹۰)، ساختار حاکمیت شرکتی، مدیریت سود و محتوای اطلاعاتی سود حسابداری، رساله دکتری حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی.

⁸ Bertomeu, J., & Magee

- ✓ خیراللهی، فرشید، بهشور، اسحاق، ایوانی، فرزاد، (۱۳۹۲). مدیریت سود واقعی، حاکمیت شرکتی و نگهداشت وجه نقد، مطالعات تجربی حسابداری مالی، سال یازدهم، شماره ۴۴، صص ۱۴۵-۱۶۱.
- ✓ شفیع رودپشتی، میثم، امامی، سیدمرتضی، ملکشاهی فاطمه، (۱۳۹۲)، آسیب شناسی تحریم نظام بانکی با استفاده از تکنیک دمانل فازی، مجله مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، شماره شانزدهم، صص ۵۱-۷۳.
- ✓ شایگانی بیتا، عبداللهی آرانی، معصب، (۱۳۹۰)، بررسی ثبات در بخش بانکی اقتصاد ایران، جستارهای اقتصادی، سری هشتم، شماره شانزدهم، صص ۱۴۷-۱۶۷.
- ✓ وصالی ساناز، ترابی، مهرنوش، (۱۳۸۹)، اثرات تحریم بانکها بر اقتصاد و سیستم بانکی، مجله بانک و اقتصاد، شماره ۱۱۱، صص ۳۸-۴۴.
- ✓ Ball, R., & Shivakumar, L. (2005). Earnings quality in U.K. private firms: Comparative loss recognition timeliness. *Journal of Accounting and Economics*, 39, 83 – 128.
- ✓ Bertomeu, J., & Magee, R. (2011). From low-quality reporting to financial crises: Politics of disclosure regulation along the economic cycle. *Journal of Accounting and Economics*, 52, 209 – 227.
- ✓ Brown, W. D., He, H., & Teitel, K. (2006). Conditional conservatism and the value relevance of accounting earnings: An international study. *European Accounting Review*, 15, 605 – 626.
- ✓ Chen, F., Hope, O. -K., Li, Q., & Wang, X. (2011). Financial reporting quality and investment efficiency of private firms in emerging markets. *The Accounting Review*, 86, 1255 – 1288.
- ✓ Dechow, P. M., & Dichev, I. (2002). The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *The Accounting Review*, 77, 35 – 59.
- ✓ DeFond, M. L., & Jiambalvo, J. (1994). Debt covenant violation and manipulation of accruals. *Journal of Accounting and Economics*, 17, 145–176.
- ✓ Dichev, I. D., & Skinner, D. J. (2002). Large-sample evidence on the debt covenant hypothesis. *Journal of Accounting Research*, 40, 1091–1123.
- ✓ Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., & Schipper, K. (2005). The market pricing of accruals quality. *Journal of Accounting and Economics*, 39, 295 – 327.
- ✓ Healy PM & Wahlen JM, (1999) 'A review of the earnings management literature and its implications for standard setting', *Accounting Horizons*, vol. 13, no 4: 365 - 383.
- ✓ Huijgen, C., & Lubberink, M. (2005). Earnings conservatism, litigation and contracting: The case of cross-listed firms. *Journal of Business Finance and Accounting*, 32, 1275 – 1309.
- ✓ Jenkins, D. S., Kane, G. D., & Velury, U. (2009). Earnings conservatism and value relevance across the business cycle. *Journal of Business Finance and Accounting*, 36, 1041 – 1058.
- ✓ Johnson, M. F. (1999). Business cycles and the relation between security returns and earnings. *Review of Accounting Studies*, 4, 93 – 117.
- ✓ Jones, K. L., Krishnan, G. V., & Melendrez, K. D. (2008). Do models of discretionary accruals detect actual cases of fraudulent and restated earnings? An empirical analysis. *Contemporary Accounting Research*, 25, 499 – 531.
- ✓ Kane, G. D., Richarson, F. M., & Graybeal, P. (1996). Recession-induced stress and the prediction of corporate failure. *Contemporary Accounting Research*, 13, 631 – 650.
- ✓ Kim, D., & Qi, Y. (2010). Accruals quality, stock returns, and macroeconomic conditions. *The Accounting Review*, 85, 937 – 978.

- ✓ Krishnan, G. V. (2007). *Did earnings conservatism increase for former Andersen clients?* *Journal of Accounting, Auditing, and Finance*, 22, 141 – 163.
- ✓ McNichols, M. (2002). *Discussion of the quality of accruals and earnings: the role of accrual estimation errors.* *The Accounting Review*, 77, 61 – 69
- ✓ Rajgopal, S., & Venkatachalam, M. (2011). *Financial reporting quality and idiosyncratic return volatility.* *Journal of Accounting and Economics*, 51, 1 – 20.
- ✓ Richardson, F. M., Kane, G. D., & Lobingier, P. (1998). *The impact of recession on the prediction of corporate failure.* *Journal of Business Finance and Accounting*, 25, 167 – 186.
- ✓ Roychowdhury, S. (2006). *Earnings management through real activities manipulation.* *Journal of Accounting and Economics* 42 (3): 335-370.
- ✓ Schipper, K. 1989. *Commentary on earnings management.* *Accounting Horizon* 3: 91-102.
- ✓ Watts, R.L., and J. Zimmerman. (1990). *Positive accounting theory: A ten year perspective.* *The Accounting Review* 65 (1): 131-156.
- ✓ Willekens, M., & Bauwhede, H. (2003). *Auditor reporting conservatism as a defence mechanism against increased post-Enron litigation risk.* Working paper. Belgium: Catholic University of Leuven.

